

Forskningsprojektet Från avfallshantering till avfallsförebyggande

Rapport från seminarium II: Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande

Denna rapport redogör för seminariet *Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande*, det andra av tre, som har hållits i Göteborg den 29 januari inom ramen för forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande - Att minska genomförandeunderskott med hållbara handlingsnät*. Forskningsprojektet är ett FORMAS-finansierat fyraårigt projekt.

Rapporten inleds med en kort presentation av forskningsprojektet och beskrivning av seminarieserien. Rapporten fortsätter sedan med en beskrivning av vad talarna samt deltagarna har pratat om under dagen. Som avslutning sammanfattas dagen och nästa seminarium i Helsingborg presenteras.

Maria Jylkkä, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

Hervé Corvellec, Institutionen för service management och tjänstvetenskap Lunds universitet & GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet, projektansvarig

Richard Ek, Institutionen för service management och tjänstvetenskap, Lunds universitet

Patrik Zapata, Förvaltningshögskolan, Göteborgs universitet

María José Zapata Campos, Department of Organization, Copenhagen Business School & GRI, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet

Göteborg och Helsingborg, 17 mars 2015

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

LUNDS
UNIVERSITET

1. Forskningsprojektet och seminarierien

Innan vi välkomnar er att läsa om seminariet den 29 januari 2015 ger vi en kort introduktion till forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande* samt den seminarierie som detta andra tillfälle är en del av. För mer information om projektet, besök <http://www.ism.lu.se/mtp>

1.1 Behovet av avfallsförebyggande

Sverige ligger i täten internationellt när det gäller att återvinna och dra nytta av energiinnehåll i avfall men mängden avfall per person och år fortsätter att öka. Ökningen hotar landets hållbarhetsarbete och Naturvårdsverket fastställer därför i den nationella avfallsplanen för 2012-2017 att avfallsreducering ska vara principen för framtida avfallshantering. Detta sätter press på kommunerna som ansvarar för att avfallsplanen följs. I stället för att hantera något som finns (avfall) gäller det att planera och se till att avfallet inte finns, eller kommer att finnas, överhuvudtaget. Kommunerna måste tänka om och förmå andra aktörer och intressegrupperingar i samhället (företag, föreningar, invånare) att också tänka om och förändra sitt beteende så att alla producerar avfall i mindre omfattning. Hur ska vi lyckas med detta?

1.2 Forskningsprojektet *Från avfallshantering till avfallsförebyggande*

Målet med detta forskningsprojekt är att identifiera och förklara de utmaningar svenska kommuner står inför när de ska planera för avfallsreducering och på så sätt skapa en praktisk beredskap att överbygga och minska underskottet mellan planering och genomförande av avfallsreducering. Med utgångspunkt i handlingsnätsteori och nyinstitutionell teori fokuserar vi i projektet på att förklara hur komplexa och icke samordnade processer växer fram och förändras genom handlingar och relationskapande för att efterhand stabiliseras och institutionaliseras. Dessa stabiliserade handlingsnätverk skapar i sin tur förbättrad förmåga att hantera framtida planeringsutmaningar.

Häri ligger behovet av den breda samverkan som avfallsförebyggande kräver. Det finns enskilda exempel på avfallsreduceringsprojekt men nu handlar det om att systematiskt införa avfallsreducering som högsta nationella mål, också i praktiken. För att det ska gå behövs ny kunskap, ny kompetens, ekonomiska resurser samt nya organisatoriska processer. Denna utmaning förstoras ytterligare av att kommunerna inte bara behöver förändra sin egen planering och avfallshantering utan också förmå enskilda individer, företag och föreningar att göra detsamma. Sammantaget gäller det att få många heterogena och icke-koordinerade aktörer att arbeta samordnat mot ett gemensamt mål.

Forskningsprojektet är finansierat av FORMAS.

1.3 En seminarietriologi

I enlighet med projektets syfte, att identifiera och förklara underskott mellan planering och implementering av hållbar utveckling i fallet avfallsförebyggande, är en viktig del av projektet att samla den bredd av aktörer som i dagsläget arbetar med avfall på ett eller annat sätt, därav den seminarierie på tre tillfällen som startar upp i lindan av forskningsprojektet. Här ska avfallsförebyggande aktörer från den ideella sektorn, myndigheter, branschorganisationer och konsulter kunna möta traditionella avfallshanterare från det offentliga och privata, och tillsammans bygga en plattform för nya nät av aktörer.

Att använda seminarier som en del av forskningsprojektet utgår från tanken att avfallsansvariga kommer att arbeta med avfallsförebyggande med inflytande av de upplevda trenderna och möjligheterna för avfallsförebyggande. Därför vill vi främja en interaktiv process där det skapas ett rum för forskare och praktiker som arbetar med att planera och implementera avfallsförebyggande åtgärder och samproducera ny gemensam förståelse och kunskap runt detta tema.

Seminarie-serien är anordnad i samarbete med Mistra Urban Futures. Nedan ser ni en överblick över seminarie-seriens tre tillfällen. Seminarierna följer en logik men kommer under serie-nens gång att tillsammans med deltagarna omformas av de strömningar av idéer som genereras i processen. Dagens seminarium bytte exempelvis namn och innehåll från: *Att samverka om avfallsförebyggande*, till *Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande* och det tredje seminariet har idag temat: *Avfallsförebyggande: uppläsningar!*

I 13:e november 2014 - Offentliga planer för avfallsförebyggande

Tid: 10-16 | Plats: Göteborg

I det första seminariet träffades vi för att få en överblick över de praktiker som finns i landet och diskutera hur de kan bidra till en större förändring i avfallsförebyggandet, vilka incitament som behövs för att öka på avfallsförebyggandet i landet samt vilken roll Naturvårdsverkets avfallsförebyggande program har idag och vad det skulle kunna bidra med i framtiden. Rapporten från det första tillfället finner ni på http://www.ism.lu.se/sites/ism.lu.se/files/ws1_mtp_rapport_utskickat_infor_sem_2_16_dec_version.pdf

II 29:e januari 2015 – Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande

Tid: 10-16 | Plats: Göteborg

III 7:e maj 2015 – Avfallsförebyggande: uppläsningar!

Tid: 10-16 | Plats: Helsingborg

1.4 Göteborg den 29 januari: Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande

Projektgruppen kartlade under våren 2014 ett antal viktiga grupper för seminarie-serien: kommuner, regioner/kommunförbund, kommunala och privata avfallsbolag, branschorganisationer, myndigheter, konsultbolag, akademien och den civila sektorn. Utifrån de grupperna kontaktades ett antal aktörer. Efter det första seminariet tillkom fler aktörer och listan har således kompletterats med nya namn. till det andra seminariet kom allt från representanter för kommuner till privata avfallsbolag, från ideell sektor till konsultföretag. 40 personer som representerar 23 aktörer inom avfallsförebyggande frågan deltog för att diskutera vem som äger avfallsförebyggande frågan, vem som bör äga frågan; hur och om vi bör samarbeta kring avfallsförebyggande; om konsumtionsminskning är en väg mot avfallsförebyggande; vad konsumtionsminskning är samt vad konsumtionsminskning får för effekter. Här nedan en lista på organisationerna. Tack till alla som var med och vi hoppas att du och din organisation är med nästa gång!

Avfall Sverige; Borås Energi och Miljö; Chalmers; CSS (Chalmers Students for Sustainability); Cykelköket; Göteborgs Stad, kretslopp och vatten; Göteborgsregionens kommunförbund; Göteborgs Universitet, Förvaltningshögskolan; Göteborgs Universitet, Handelshögskolan; Hackerspace; Hyresgästföreningen Västra Sverige; Häss-

leholm Miljö AB; Karlskrona kommun; Lunds Universitet; Naturvårdsverket; NSR; Poseidon; Renova; Sveriges Kommuner och Landsting; Svensk Avfallsrådgivning; Sveriges Byggindustrier och SYSAV.

Dokumentationen och rapporten är en viktig del av seminarieserien och de anteckningar som skrivits under dagen har tagits till vara på för att producera denna rapport. Det arbete som gjordes under dagen ligger till grund för denna rapport och således också för kommande seminarium i Helsingborg den 7 maj 2015. Rapporten är en dokumentation över hur avfallsaktörer ser på rådighet över avfallsförebyggande utifrån den egna och gemensamma situationen samt hur dessa aktörer ser på konsumtionsminskning i egenskap av avfallsförebyggande åtgärd. Rapporten är ett viktigt dokument för att återkoppla till dem som deltog samt de som kommer att delta vid det tredje och sista tillfället. Rapporten finns tillgänglig på www.ism.lu.se/mtp.

Nedan följer programmet för dagen.

Moderator

Mikael Cullberg, Mistra Urban Futures

Plats:

Chalmers Konferens och Restauranger, Göteborg

9:30 **Registrering och kaffe med smörgås**

10:00 – 12:10 **Förmiddagen**

Stig Montin, Förvaltningshögskolan, *Planering, samverkan och governance: om tre generationer politikområden*

Diskussioner i smågrupper och storgrupp

12:10 – 13:00 **Lunch**

13:00 – 16:00 **Eftermiddagen**

Gunnar Fredriksson, SKL, *Sveriges kommuner och landsting och avfallsförebyggande*

Peter Johansson, Svensk Avfallsrådgivning AB, *Inget försvinner allt bara sprids, avfallsförebyggande i den privata sektorn*

Diskussioner i smågrupper och storgrupp

Dagen sammanfattas och nästa seminarium presenteras

Seminariet avslutas

2. Rapport från dagens seminarium

Det andra av tre seminarier hölls den 29 januari 2015 i Göteborg. Nedan följer en redovisning över dagen för att vi som var med ska komma ihåg vad som hände och vad som sades, samt att ni som inte kunde delta vid det andra tillfället har möjlighet att läsa in och få en känsla av vad som skedde.

2.1 Välkomna!

Moderator Mikael Cullberg hälsar dagens deltagare välkomna och berättar kort om Mistra Urban Futures där han är ledare för Göteborgsplattformen. Utöver Göteborg finns fyra andra lokala plattformar. Under året ska Mistra Urban Futures halvtidsutvärderas med förhoppning om förlängning på fyra år till med nya forskningsprogram.

Mikael lämnar över ordet till Maria José. ”Vi vill välkomna alla som är här, nya och gamla. Jag är en del av forskningsgruppen som leder ett fyraårigt Formas-projekt om skiftet från att ta hand om avfall till att inte ha något avfall. Vi är 5 personer i projektet, Richard Ek och Hervé Corvellec från Lunds Universitet samt Maria Jylkkä, Patrik Zapata och jag själv från Göteborgs Universitet. Vi kan konstatera att en ensam aktör inte kan utföra skiftet själv utan att producenter, hushåll, kommuner, stat, alla gör detta i samverkan. Därför är det viktigt med en serie om avfallsförebyggande som kan vara relevant för att ge svar på frågan om hur vi då går till väga. Idag pratar vi om samverkan och governance, vi diskuterar ansvar och rollfördelning, rådighet och om konsumtionsminskning kan vara ett svar för att minska avfall”

Hervé tar över ordet. ”Vi ställde några frågor till er innan dagens seminarium. Det som framkom var att frågan om rådighet engagerar mycket med frågor som: vad kan vi göra? vad kan andra göra? vad är vår handlingszon? Att samverkan behövs verkar vara en självklarhet men HUR det ska samverkas är mindre självklart. Vad gäller konsumtion handlar det kanske inte så mycket om vikten avfall som konsumeras utan om typen av konsumtion. Det är en kort sammanfattning av vad som kom fram i era svar men också en liten fingervisning om vad seminariet kommer att handla om idag.”

2.2 Stig Montin: Planering, samverkan och governance, om tre generationer politikområden

Stig Montin är professor i offentlig förvaltning. Hans huvudsakliga empiriska forskningsfält har varit och är kommuner och regioner, ofta i ett nordiskt komparativt perspektiv. En sammanfattning av Stigs föreläsning presenteras nedan.

Presentationen lägger an ett historiskt perspektiv och landar i samtiden i en genomgång av generationsskiftet inom politikerområdet. Dessa generationer ger samtliga avtryck i dagens samhälle.

Första generationens politikerområde grundades i nationsbyggande, maktdelning och tanken att ”land ska med lag byggas”. Successivt har detta byggts på med olika värden om hur man ska förhålla sig till medborgaren, likhet inför lagen, opartiskhet, folkstyre, politisk jämlikhet, om en professionaliserad förvaltning. En professionell stomme som kommer till uttryck på olika sätt i samtiden.

Andra generationen tog avstamp i 30-talet då man gick från en centralt styrd till en decentraliserad välfärdsstat med uppdelning på sektorer, var och en med specifik lagstiftning. Det byggde på en sammanhållen kommun och offentlig sektor. Sedan kom den s k New Public Management (NPM), en samlingsbeteckning för en mängd olika saker och på slutet av 80-talet började man tala om tävlan inom den offentliga sektorn, men också extern konkurrens. Mycket som fanns tidigare börjar här luckras upp. Valfrihet blev ett ord som tillkom inom olika sektorer. Kommunerna börjar agera självständigt och konkurrensutsätter. För att kunna stötta ett sådant samhälle behövs nya funktioner i form av granskning och revision och här påbörjades det som ofta kallas för granskningssamhället. Idag lever starka krafter kvar i förmån för ökad tillsyn och kontroll.

Den tredje generationen börjar 1987 med Brundtlandrapporten. Den tredje generationen är inte frikopplad från tidigare generationer, men governance och samverkan är någonting nytt. Här börjar sektorsövergripande värden och visioner ta större plats. Hållbar utveckling är ett paraplybegrepp som fått symbolisera detta skifte. Vad begreppet innebär ligger under konstant förhandling, men utifrån organisationen så kan man se att här fattas en formell struktur, hållbarhet är ingen egen sektor utan nu ska

alla vara med och investera i frågan. Denna generation ska alltså ta hänsyn till någonting som sträcker sig över sektorer och pekar på att allt hänger ihop på något sätt.

Då vi inte längre kan arbeta sektorsvis behöver vi veta hur vi koordinerar denna utveckling. Ett begrepp som seglat upp är Governance och collaborative governance, eller samarbetsstyrning, där forskning pekar på att tre faktorer är särskilt viktiga: tid, tilltro och ömsesidigt beroende. Det tar tid att bygga upp fungerande samarbeten, det kan ta tid för aktörer att ens förstå att de behöver samarbeta. För att underlätta den processen behöver aktörer lita på varandra, som olika parter i ett samarbete så uppfyller vi tillsammans varandras behov och skapar således ett ömsesidigt beroende. Idag har vi en stark stat, starka kommuner, starka partier, intresseorganisationer och lobbyverksamhet och det som tillkommit är en stark tilltro till marknaden och dess mekanismer. Samarbetsstyrning sker i skuggan av de hierarkier som föreligger genom bland annat lagstiftning, men vi har en konsensus-orienterad politisk och administrativ kultur som drivkraft för effektivt samarbete.

Se utdrag från Stig Montins föreläsning: <http://www.ism.lu.se/fran-avfallshantering-till-avfallsforebyggande/tre-seminarier-om-avfallsforebyggande/seminarie-2-att-samverka-om-avfallsforebyggande>

2.3 Diskussion i smågrupper – Praktikens möjligheter och hinder

Efter en kort rast var det dags att påbörja dagens första smågruppsdiskussion. Vi var uppdelade i fyra grupper som representerades av en blandning av aktörer. Syftet var att diskutera rådigheten över avfallsförebyggande i relation till olika former av samverkan för avfallsförebyggande och frågorna var således:

- Vem har (kan ha/bör ha) rådighet över avfallsförebyggande?
- Vilka utmaningar och möjligheter finns i att samverka kring avfallsförebyggande?
- Kan ny samverkan lösa problem med rådighet?

Avsnitten nedan är uppdelade i de huvudteman som framkom när vi sedan samlades i stor grupp: Vad är rådighet och vem har rådighet? Ny samverkan för rådighet; och utmaningar och möjligheter i samverkan.

2.3.1 Vad är rådighet och vem har det?

Enligt definitionen i SAOL är rådighet "förfoganderätt; rätt över; ha till sin rätt". När vi gick till grupperna så började deltagarna att definiera rådighet, vilket landade lite olika. En grupp var inne på ansvar och mandat, en annan på makt och medel och en tredje att det handlar om möjlighet att påverka snarare än vem som har ansvar. Just frågan om hur vi definierar rådighet påverkar självklart diskussionen i grupperna.

Men om vi då pratar om denna rådighet, oavsett ansvar, mandat, makt, medel eller möjlighet, vem har rådighet? Grupperna var överens om att rådighet sträcker sig över hela samhället, vi har helt enkelt rådighet över olika delar av det avfallsförebyggande arbetet och har detta i olika hög grad, ett problem är att alla inte har insett det eller anser att de kan arbeta med avfallsförebyggande. Några problem som lyftes var:

- Hela samhället är byggt på en konflikt mellan tillväxt och hållbarhet som gör det svårt att peka på ansvar och rådighet. Näringslivet vill ha kunder och politiker har tryck från individer och näringsliv, det är en svår nöt att knäcka.

- Kommunerna har inte så stor rådighet, det ligger hos politikerna. Det råder demokrati och att vi har politiker med ansvar och möjlighet, men kanske inte mod, att sätta ramar.
- Miljölagstiftningen är bra men saknar de ekonomiska incitament och sanktioner som behövs för att öka rådigheten. Om alla har ansvar och rådighet, och ingen kan friskriva sig mot detta, så efterfrågas tydlighet kring vad exempelvis kommuner bör, kan och får göra genom lag.
- Det ligger allt för stort fokus och ansvar på individen eller konsumenten, konsumenten behöver hjälp, och där är det många som har ansvar: exempelvis producent, kommun, handel.
- En annan grupp menar att individen har det yttersta ansvaret.
- Kommuner ett ansvar att styra, som beställare och som fastighetsägare.
- De som ser avfall som resurs har en möjlighet att påverka, till exempel skapa nya affärsidéer kring detta.

2.3.2 Ny samverkan för rådighet

Att avfallsförebyggande vinner på samverkan är genomgående bland grupperna, mycket på grund av att avfallsförebyggande kräver många nya aktörer. Här kopplas det an till Stig Montins föreläsning från förmiddagen, att vi alla behöver förstå att vi behöver varandra, då allt tyder på att avfallsförebyggande flyter över aktörsgränser. Men även i de fall avfallsförebyggande finns med som mål för alla förvaltningar i kommunen så är samverkan inte tillräckligt konkret och blir lätt bara fina ord. Några tankar som kom upp om ny samverkan var:

- Samverkan måste vara bredare än vad det är idag. Avfallsbolagen får ofta ansvaret för avfallsförebyggande frågan men här krävs att alla är involverade.
- Återbrukstrenden ökar och det är då viktigt att tänka nytt och bryta mönster. Civilsamhället är viktigt och där kan kommuner och andra stötta upp.
- Civilsamhället behöver tätare kommunikation för att möjliggöra initiativ och för att sprida information. De redan invigda vet men till exempel kommunen kan vara en del av utvecklingen för hur ska man möta övriga.
- Civilsamhället är spännande och vi behöver samla in det men folk har stor brist med tid även om de har engagemang, så nya former av samverkan måste finnas i framtiden.
- Genom samverkan kan vi visa på nya affärsmodeller.
- Det saknas samverkan kring återbruk i byggbranschen.

2.3.3 Utmaningar och möjligheter i samverkan

Utmaningar och möjligheter följer varandra, utmaningarna blir således många, men dessa kan vändas till möjligheter, det handlar om beslut och lagar, att fastna i detaljerade gruppdiskussioner, samt ser vi återigen att en del av Stig Montins resonemang från förmiddagen återkommer; samverkan tar tid och det kräver att vi förstår vårt behov av varandra. Men vissa menar också att samverkan blivit ett begrepp som vi inte längre kan använda då det endast är fina ord. Avfallsförebyggande som begrepp lyfts också som en utmaning, det är ett svårt begrepp får många att ta till sig. Några tankar var:

- En lösning är att det kommer beslut uppifrån för att vi är auktoritetsberoende, får vi ett beslut så gör vi det.

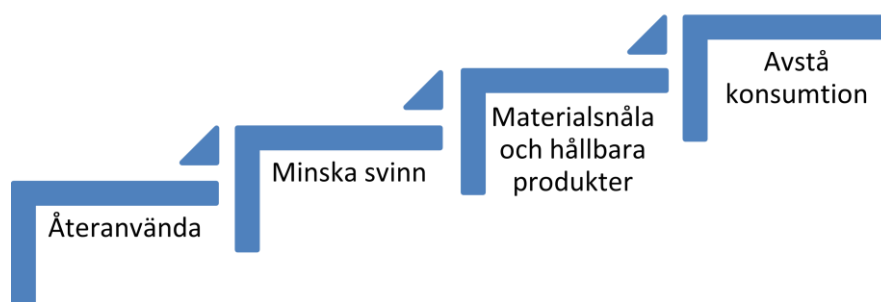
- Vi kan inte förutsätta att alla talar samma språk. Vi ska förstå varandras drivkrafter och språk för att förstå hur vi kan samarbeta.
- Vi fastnar i samverkansproblemet. Alla dessa grupper som kan finnas, det är ju inte bara avfallsförebyggande. Vi har suttit på hur många seminarier som helst men till slut måste vi hem och arbeta.
- Vi har tvärorganisatoriska problem, vi sitter i dessa grupper och vi ska komma fram till en gemensam problembild, vid nästa möte så stöter vi på patrull och ingen känner igen sig i beskrivningen, det är två steg fram och ett steg tillbaka i samverkan.
- Samverkan kräver tid, vi måste frigöras från vår kärnverksamhet! Det är detaljer när vi diskuterar i olika grupper så det går inte snabbt.
- Vi måste veta varandras rådighet, då kan vi samverka på lika villkor, idag vet vi inte det.

2.4 Gunnar Fredriksson, Sveriges kommuner och landsting och avfallsförebyggande

Gunnar Fredriksson, ansvarig för avfallsfrågor på SKL.

Hur genomför man en förändring? Man identifierar ett problem, man behöver kunskap, staten tar fram den kunskapen, man hittar goda exempel och sedan riktlinjer, sen tar man fram hur man ska göra och börjar göra det. Det är ett växelspel mellan kommuner och företag och staten som plockar upp det som görs.

Avfall Sverige har sitt mål: ”det finns inget avfall”. Ett problem idag är att folk inte vill börja jobba innan man har den stora bästa avfallsplanen. Men idag har vi krav från den Europeiska Unionen, nationellt program, goda exempel, förslag till mål, engagemang, kunskap och underlagsrapporter. Vi har också en bra idé och det är lättare att driva en bra idé än en dålig, men vi vill se en tydligare målbild för kommunerna. År 2020 ska kommunerna ha ett etablerat arbete för avfallsförebyggande. För att nå dit behöver vi kunskap och ordning; vad innebär det att förebygga avfall? Varför blir det avfall? Vem ska göra vad? Hur ska man jobba? Viktigt då också, hur ska kommunerna jobba? För att förstå vad vi kan arbeta med inom avfallsförebyggande kan en avfallsförebyggande trappa vara till hjälp. Frågan om var och vem som ska jobba med avfallsförebyggande kan trappan ge svar på, till exempel så kan minska svinn handla om att arbeta i verksamheten, snåla och hållbara produkter handla om inköp, och högsta steget handlar naturligtvis om att vi inte alls ska köpa.

Figur 1. Avfallsförebyggande trappa, Gunnar Fredriksson, SKL

Kommunen har olika roller som verksamhetsutövare, ansvarig för hushållsavfall, som tillsynsmyndighet och ett ansvar för kommunikation till medborgare. De olika stegen faller på de olika rollerna. Idag ser det ofta ut så att avfallsfolket på kommunen sitter med ansvaret, men hur ska man då väcka hela kommunen att arbeta med frågan? Vi behöver helt enkelt förtydliga målbilden. Och målsättningen måste finnas i miljöplanen istället för avfallsplanen.

Gunnar frågade kommuner om var de befinner sig i det avfallsförebyggande arbetet utifrån sex olika delar: beslut; mål; kunskap; resurser; vilja; och idéer. Det visar sig att engagemang finns på avfallssidan och det är snarare i andra delar det haltar. Problemet är att vi pratar om vad vi ska göra för att nå en nollvision, men Gunnar uppmanar till att göra det som går att göras nu. Idag skulle vi kunna plocka bort 20 procent av avfallet endast genom den teknik och kunskap som redan finns. Avfall kommer att ha en annan form i framtiden också så vi kommer inte att ha rätt verktyg för alla möjliga former. Istället för att stå mot blodig till exempel ohållbar tillväxt så hitta lösningar att ta oss runt det och att arbeta för det vi kan så länge.

Se utdrag från Gunnar Fredrikssons föreläsning: <http://www.ism.lu.se/fran-avfallshantering-till-avfallsforebyggande/tre-seminarier-om-avfallsforebyggande/seminarie-2-att-samverka-om-avfallsforebyggande>

2.5 Peter Johansson Inget försvinner allt bara sprids, avfallsförebyggande i den privata sektorn

Peter Johansson beskriver sig själv som en "avfallsnörd", som dessutom har avfall som sitt främsta fritidsintresse. Svensk Avfallsrådgivning AB agerar som oberoende konsulter med uppdrag såväl i Sverige som internationellt.

Svensk Avfallsrådgivning arbetar främst mot den privata sektorn, aktörer som har som sitt huvudintresse att skapa vinst. Men det finns även en hel del krav som företagen ska möta och de behöver en strategi för att bygga upp sitt varumärke, där kan hållbarhet vara en del av receptet för att få företaget att sticka ut. Svensk Avfallsrådgivning arbetar alltså tillsammans med uppdragsgivarna och är med i beslutsprocessen utan att ha beslutsmakt. I privata företag sitter en styrelse som har olika mål, vilket gör processen intressant och komplext. När vi pratar om avfallsförebyggande sitter det en miljöchef som vill uppnå miljömål och en economichef som har som jobb att skapa vinst, detta betyder att åtgärder måste vara lönsamma eller i värsta fall inte kosta någonting.

Svensk Avfallsrådgivning arbetar bland annat med ca 80 procent av alla ICA Maxi som arbetat med avfallsförebyggande under många år. Bilden av avfallsförebyggande var från början att det är någonting mycket kostsamt, men ett exempel visar på motsatsen. En butik utsåg en anställd som dokumenterade allt som slängdes, varför det slängdes och kollade på beställarrutiner. Genom att förstå varuflödet kunde rutiner ändras och svinn motverkas, minska avfall och tjäna på det ekonomiskt. Ett ICA Maxi bestämde sig också för att laga luncher på plats av den mat som var nära att gå ut, då slipper butiken sänka priserna och besökare behöver inte slänga lika mycket mat hemma.

Andra exempel på hur vinstdrivande företag kan arbeta är hur Scandic skapade system för mindre skålar och fat vilket resulterade i mindre matsvinn och att kostnader för inköp samt avfallshantering blev lägre. Tarkett maler ner gamla mattor och gör nya av litet lägre kvalitet men som är fullt dugliga i offentliga utrymmen. Max tog bort kartongen runt en hamburgare vilket ledde till mindre kostnader och mindre avfall och förbättrat anseende.

Det finns även exempel på de företag som försöker minska avfall utan att lyckas. LEGO minskade kartongerna drastiskt men fick som svar minskad försäljning som tvingade dem att gå tillbaka till de gamla kartongerna igen.

Dessa exempel visar på att avfallsförebyggande är fullt möjligt i ett vinstdrivande företag, men inte helt lätt att planera för eller förutspå resultat utav. Peter menar att 100 procent av näringslivet har förstått vikten av att arbeta med hållbarhet men att hälften påbörjat arbetet. Avfallsförebyggande kräver investeringar i form av nya rutiner, krav på nettovinst och potentiella konflikter mellan olika delar av ett företag. Trots detta finns många exempel på hur den privata sektorn kan arbeta mot minskat svinn med positiva ekonomiska effekter, kanske framförallt inom livsmedelsbranschen där det är enkelt att se vinsterna.

Se utdrag från Peter Johanssons föreläsning: <http://www.ism.lu.se/fran-avfallshantering-till-avfallsforebyggande/tre-seminarier-om-avfallsforebyggande/seminarie-2-att-samverka-om-avfallsforebyggande>

2.6 Diskussion i smågrupper – Konsumtionsminskning och avfallsförebyggande

Efter två mycket intressant eftermiddagsföreläsningar satte vi oss återigen ner i våra smågrupper, här redovisas det som sedan kom upp i stor grupp.

Syftet med eftermiddagens gruppdiskussioner var att diskutera om konsumtionsminskning kan vara en framkomlig väg för att förebygga avfall. Frågorna vi tog ställning till var:

- Är konsumtionsminskning ett sätt att förebygga avfall?
- Om nej, varför? Om ja, varför? vilka blir konsekvenserna?
- Alternativa lösningar?

Vid seminarietillfälle 1 i november märktes det tydligt att konsumtion var ett brännande ämne. Under dagens diskussioner framkom det också att det är mycket komplext och nedan ser ni att många potentiella lösningar också kan vara problematiska.

Vad är det då vi pratar om för konsumtion? Det finns olika sätt att konsumera och olika sätt att uppnå minskning av konsumtionen. Det kan handla om att konsumtion upphör helt, att varor ersätts med effektivare användande av resurser (t.ex. bilpool), att konsumtionen ser ut på ett annat sätt (ex. konsumerar tjänster) eller att tänka annorlunda kring konsumtion. Med kortare arbetsveckor har vi mer tid att konsumera upplevelser, ta en promenad eller nyttja annat i sin omgivning. Men med kortare arbetsveckor har vi också tid att resa och shoppa mer. Att konsumera tjänster eller upplevelser istället för material kan vara en lösning, men även inom många tjänster genereras avfall. Exempelvis kräver konferenser byggmaterial, massage kräver utrymme och utrustning o.s.v.

Vad gäller konsekvenser av konsumtionsminskning så var det flera deltagare som lyfte ekonomi och ekonomisk tillväxt. Vad gäller ekonomi så menar vissa att ekonomin inte får lida som resultat av konsumtionsminskning medan andra menar att vi måste tänka nytt ekonomiskt - att ekonomisk tillväxt inte är ett måste - om vi ska nå framåt. I ekonomifrågan kommer frågan om rådighet upp igen, en åsikt var att det bör finnas nya affärsmodeller (leasa, hyra o.s.v.) men att det är svårt att motivera en förändrad ekonomi utan ekonomiutbildning. Vare sig vi tycker att det befintliga ekonomiska systemet är bra eller om man är av åsikten att det bör ändras så var det tydligt att vi kan göra mycket inom rådande system, vi kan till exempel höja löner för producenter, producera hållbara produkter och samtidigt ha ökad tillväxt. Några tankar som kom upp kring rådande system och omväxlingar var:

- Vi har ju med mål från EU att vi ska frikoppla tillväxt och avfallsmängd, men jag tror inte det är möjligt med traditionell ekonomisk tillväxt och avfallsförebyggande, men vi måste arbeta inom rådande ekonomiskt system. 6 timmars arbetsdag kan vara en lösning för att ha tiden att laga och fixa.
- Inom rådande system kan vi inte bara lägga till eller ändra sätt vi konsumerar, en del menar att systemet idag har inbyggda konsumtionsincitament som vi faktiskt kan ta bort. När statlig stimulans så som ROT finns att tillgå så blir inte konstant renovering av hem kontroversiellt eller kostsamt.
- Kommunen har också en väldigt viktig roll i en omställning, att se till att det finns utrymmen för att göra annat än att konsumera, att se till att det finns odlingslotter och inte täta igen grönområden. Det är gamla lösningar med förråd, verkstad och gemensamt ägande där vi utökar tvättstugan till reparationer med mera. Men idag finns det en brist på icke-kommersiella platser i våra städer.

Att minskad konsumtion hänger tätt samman med avfallsförebyggande verkar självklart, men det är absolut inte en lätt fråga. Minskad konsumtion rör upp många frågor om "å ena sidan bra, å andra sidan problematiskt" och är tätt sammankopplad med rådighet över olika frågor. Kan vi kräva minskad konsumtion? Vem gör då det? Och vilka blir konsekvenserna som någon ska ta hand om?

2.7 Sammanfattning och avslut

Efter en dags diskussioner samlas vi återigen, denna gång för att knyta ihop eftermiddagen, dagen som helhet och den viktiga vägen framåt. Detta inleddes en sammanfattning över dagen i några punkter och avslutas med en öppen diskussion om nästkommande seminarietillfälle.

2.7.1 Framtida workshop

Under den sista diskussionen kretsade mycket av samtalet kring privat konsumtion, men även den offentliga konsumtionen är jättestor med offentlig upphandling som inkörsport. Vi vet att det finns avfallsförebyggande initiativ som börjar just i den egna organisationen, någonting som diskuterades en del under den första workshopen. Innan vi går vidare för att sammanfatta och avsluta dagen så fick alla deltagare en liten tid att tänka kring vad som varit de viktigaste under dagen och vad vi skulle vilja se mer av under nästa seminarium.

Det viktigaste från dagen

Att vi alla samlats här, från olika branscher, tyder på att det är många som vill se en utveckling mot avfallsförebyggande och att det finns ett intresse, någonting som även

syns genom att det finns ett 4-årigt forskningsprojekt designerat till detta. Genom att prata och lyssna på andra kan vi se att möjligheten finns, gå hem inspirerad och inse att vi redan idag har många goda exempel att inspireras av; det betyder ju faktiskt att det hänt mycket på väldigt kort tid. Att vi är en samling så pass olika aktörer med olika perspektiv föder bra och intressanta diskussioner. Att från den privata sidan få input från kommuner och utbyta idéer är viktigt då det kommunala och privata har olika kunskaper som kan vinna av att delas.

Vi tar också med oss de olika presentationerna från dagen, att vi bör sätta igång med det vi faktiskt kan arbeta med nu istället för att bara tänka på den stora perfekta planen, att det kan finnas en trappa för avfallsförebyggande också, att det finns goda exempel från det privata och att samarbete och samverkan tar tid samt kräver förtroende och ömsesidighet.

Kommentarer till nästa gång

Med tanke på att vi är så många aktörer med olika erfarenhet vore det roligt att veta mer om vad andra deltagare gör, vad man har lyckats med och vad som varit svårt i arbetet för avfallsförebyggande. Eftersom vi gör mer fel än rätt så kan vi dela med och lära oss av detta, både goda exempel och samverkansformer. Diskussionerna skulle även vinna på att bli mer konkreta kring problem och lösningar, nu har vi pratat ganska övergripande vilket kan vara svårt. Att förstå vilka hinder olika aktörer stöter på skulle även vara bra för Naturvårdsverket för att gå vidare med arbetet i att utveckla styrmedel och lagstiftning på både nationell och EU-nivå.

2.7.2 Hervé Corvellec: En syntes av dagen

Den diskussionen vi hade om rådighet, gapet mellan rådighet och ansvar, det finns möjlighet att påverka utan ansvarskänsla och tvärtom. Det ligger mycket frustration i detta. Vi har kommit en bit på väg, om vi jämför när vi sökte pengar för projektet för två år sedan och idag ser vi en helt annan verklighet. Idag är initiativen oräkneliga, det ligger på alla nivåer, produktion, konsumtion och mycket mer, detta betyder att mycket händer.

Men det finns saker vi inte tar upp: definitionsproblem. Någon väljer att gå, någon åker spårvagn, någon taxi, men vem håller på med avfallsförebyggande? Vi utgår från en klassisk syn på avfallsförebyggande, men vi pratar inte om den bredare synen på avfall. Vi pratar om klassiska hushållsavfall eller "soporna".

Vi behöver också fortsätta att diskutera hur projekt blir perenna, hur går vi från eldsjäl till norm? Återvinning har blivit normaliserat och normalt, kan avfallsförebyggande också bli det? Här har vi frälsta människor men hur kommunicerar man till andra? Vi har inte heller pratat om andra radikala åtgärder, exempelvis New York City som har förbjudit polystyren, detta är förmodligen inte juridiskt möjligt i Sverige eller EU. Om vi slutar plocka upp avfall, då kommer folk sluta skapa avfall.

3. Välkomna till nästa seminarium: 7 maj, Helsingborg

Precis som förra gången har vi tagit med oss tankar och kommentarer från detta seminarium till det tredje och sista i denna seminarieserie som sker i Helsingborg den 7 maj. Utifrån detta har vi ett program med exempel från deltagande organisationer samt diskussioner kring plats som diskuterades friskt under detta andra tillfälle.

Vi vill tacka alla deltagande aktörer och Mistra Urban Futures för denna gång och hälsa er varmt välkomna till Helsingborg, vi ser fram emot att dela ännu en lärarik dag tillsammans med er!

Maria, Hervé, María José, Patrik och Richard

Projektgruppen